

Sosyal Politika Aracı Olarak Dernek ve Vakıflarda Gıda Bankacılığı

M. Çağlar Özdemir* - Oğuzhan Dura**

Özet: Zamanla devletlerin sosyal hayata müdahale araçlarının değişmesi, özellikle üçüncü sektör olarak isimlendirilen, sivil toplum kuruluşlarının güçlenerek etkinleşmesi sonucunu doğurmuştur. Dernek veya vakıf şeklinde örgütlenerek faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları gerek dünyada gerekse Türkiye’de sosyal politika üretme konusunda önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle devletin anayasa ile düzenlenen sosyal devlet ilkesi kapsamındaki faaliyetlerine katkılarının/etkilerinin araştırılması gerekmektedir. Bu çalışma, ilk kez Amerika’da uygulanan gıda bankacılığı sisteminin, Türkiye’de sosyal politikayla hedeflenen amaçlara ulaşmada bir araç olarak dernek ve vakıfların eliyle kullanılmasını ve bu yapının sosyal devlet kapsamında yürütülen faaliyetlerle çok boyutlu etkileşiminin tartışılmasını amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal politika, gıda bankacılığı, vakıf, dernek.

Food Banking at Association and Foundations as a Means of Social Politics

Abstract: In the length of time changing the intervention means of states on social life has resulted to enabling and stronger of Non Governmental Organizations (NGO) which are called third sector.

NGO organizing in the form of Association or Foundation have a major role for generating Social Policy not only Turkey but also all over the world. Therefore it’s necessary to investigate that the contributions/influence of state’s activities as a part of Social State Principle regulating with constitution. This study aims to arguing multifaceted interaction, food banking system applying firstly in America and its usage in the care of Association and Foundation to reach the targeting aims with the social policy in Turkey of the activities conducting as a part of Social State.

Key Words: Social politics, food banking, foundation, association,

GİRİŞ

Bu çalışma bir sosyal politika aracı olarak dernek ve vakıfların yürüttüğü gıda bankacılığının Türkiye’deki uygulamalarını ortaya koymak amacıyla kaleme alınmıştır. Günümüz dünyasında sosyal politikaların sadece devlet eliyle yürütülmesindeki zorluklar, dernek ve özellikle de vakıf müessesesi gibi köklü uygulamaların yeniden keşfine neden olmaktadır. Vakıflar, özündeki yardım ilkesinden ayrılmadan, kapitalist sürece entegre olmuş biçimde sosyal politikalara kat-

* Dr., Sakarya Üniversitesi İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü.

** Vakıflar Genel Müdürlüğü Müfettişi.

kıda bulunmaktadır. Bu katkı hem sosyal politikaların sosyal devlet ilkesi gereği refahı topluma yayma amacına hizmet etmekte hem de sermayedarın vakıf aracılığı ile kârını en az riske atarak sosyal politikalara katkıda bulunmasını sağlamaktadır. Gıda bankacılığı bu yapının en çarpıcı örneklerinden biridir. Gıda bankacılığının sağladığı vergi avantajları yatırımcıları cezbetmekte, firmaların sosyal sorumluluk ve tanınırlığını artırırken vicdanlarda yücelmesine de katkıda bulunmaktadır. Böylece, vergi indirimleri, reklam, toplumsal kabul, hayırseverlik gibi birçok husus bir anda gerçekleşebilmektedir. Dernek ve vakıfların kuruluşu amaçları çerçevesinde ister ahlâki ister lâahlâki olarak kabul edilsin, mevcut yapılanmada bu kuruluşlar aracılığı ile yürütülen gıda bankacılığının realitesinde bu hususun önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu makalede mevcut yapının sosyo-politik bakış açısından değerlendirmesi amaç edinilmiş ancak konunun moral değerlerine değinilmemiştir. Bu çerçevede sosyal politika kavramı tanımlanarak sosyal politikanın kısa gelişimi açıklanmış ardından dernek, vakıf ve sosyal politika ilişkisi, gıda bankacılığı kavramı ve uygulamaları incelenmiştir. Makale sonunda ise bu kuruluşlar aracılığı ile yürütülen gıda bankacılığının sosyo-politik etkinliği değerlendirilmiştir.

SOSYAL POLİTİKANIN TANIMI VE ARAÇLARI

Sosyal Politikanın Tanımı

Çalışmada sosyal politikaya ilişkin derinlemesine kavramsal bir tartışma amaçlanmadığından esas probleme taban oluşturacak yeterlilikte genel bir tanım yapılar ardından sosyal politikanın araçları hakkında kısaca bilgi verilecektir.

Sosyal politikaya temel teşkil eder nitelikteki eserlerde tanımın genellikle ikiye ayrılarak yapıldığı görülmektedir. Bunlardan ilki dar diğeri ise geniş manadadır. Bu ayrıma göre dar manada sosyal politika; “kapitalist ekonomi düzeninde iki sınıf arasındaki tezatları ve mücadeleleri hafifletmeye, mümkün olduğu takdirde bunları ortadan kaldırmaya, mevcut ve yürürlükteki düzeni devam ettirmeye ve sağlamlaştırmaya yönelmiş bir siyaset” olarak tanımlanmaktadır (Tuna - Yalçıntaş, 1994: 29). Burada sözü geçen iki sınıf işçi ve işverendir. Yine açıkça anlaşıldığı üzere sosyal politika kapitalist düzenin bir kurumudur ve mevcut düzeni (kapitalizmi) devam ettirmeyi ve sağlamlaştırmayı hedeflemektedir. Nihai hedefine de bahsi geçen iki sınıf arasındaki çatışmaları en aza indirgeyecek hatta ortadan kaldıracak tedbirler üreterek ulaşmayı amaçlamaktadır. Daha öz anlatımla dar manada sosyal politika çalışma hayatına ve onun bileşenlerine yönelik tedbirleri içermektedir.

Geniş manada sosyal politika ise; toplum içinde yaşamının gereği tedbirler bütünüdür. Sosyal meselelerin sınıf ayrımı yapılmaksızın görüş birliği (*consensus*) ile çözülmesine yönelik tedbirler bütünü olarak da tanımlanabilir (Çubuk, 1986: 11). Geniş manada sosyal politika, kapsamına toplumun tüm me-

selelerini dahil etmektedir. Bir anlamda toplum halinde yaşamının kurallarını düzenleyen ve güncel tutan dinamik bir mekanizma olarak kabul edilebilir.

Sosyal politikanın her iki manayı da içeren bir diğer tanımı ise; merkezine ücretli istihdamı alarak emeğin fiziki ve kültürel yeniden üretimi çerçevesinde aile, piyasa ve devlet arasında gerçekleşen karşılıklı ilişkileri siyasi otorite ve kamu örgütlenmesi zemininde kavrayan bir disiplin olarak yapılabilir (Özügurlu, 2003: 61).

Sosyal Politikanın Araçları

Her teorik düşünce uygulamaya geçebilmek için araçlara ihtiyaç duyar. Sosyal politikanın da bir takım araçları mevcuttur. Bu araçları, yine geleneksel sosyal politika terminolojisi çerçevesinde temelde ikiye ayırmak mümkündür. Bunlardan ilki kamu müdahalesi diğeri ise kolektif kendi kendine yardım mekanizmasıdır (Tuna - Yalçıntaş, 1994: 195). Her iki üst araç bir dizi alt araç yardımı ile sosyal politikanın uygulanabilirliğini sağlamaktadır.

Sosyal politika aracı olarak kamu müdahalesi; temel olarak mevzuat ve organizasyon seviyesindedir. Dar manada ele alındığında çalışma hayatına ilişkin yasa ve düzenlemeler bu kapsamda sosyal politika aracı olarak kabul edilir. Çalışma Bakanlığı ile ilgili Sosyal Güvenlik Kurumu, İş-Kur (Türkiye İş Kurumu) ve Mesleki Yeterlilik Kurumu gibi kuruluşlar da organizasyon seviyesindeki araçları oluşturur.

Geniş manada ele alındığında ise, Anayasa başta olmak üzere ilgili diğer kanun ve düzenlemelerin mevzuat seviyesindeki araçlar olduğu görülür. Elbette sosyal politika kapsamında kamu müdahalesini mümkün kılan vergi politikasının veya devlet eli ile yürütülen konut politikasının yahut sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik kanununun (3294 sk.md.1,2) araçlar içinde özel bir yerinin olduğu belirtilmelidir. Özel kanununda “sosyal politikalar üretmek ve yürütmek” ibaresi yer alan Vakıflar Genel Müdürlüğü (5737 sk. md 52/e), Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu gibi sosyal içerikli kamu kuruluşlarını da geniş manada organizasyon seviyesindeki sosyal politika aracı olarak kabul etmek gerekir.

Sosyal politikalarda kamu müdahalesi aracı, ülke çapında gereksinim duyulan ve kamusal erk gerektiren mevzularda önem arz eder. Bu anlamda kamu müdahalesini gerektiren sebepler şu şekilde sıralanabilir: İnsani-dini sebepler, askeri sebepler, ekonomik sebepler, siyasi sebepler, kültürel sebepler ve işçi sınıfının baskısı (Tuna - Yalçıntaş, 1994: 197).

Bir diğer temel araç ise kolektif kendi kendine yardım mekanizmasıdır. Bu araç mevcut yasal düzenlemeler çerçevesinde, çalışma hayatındaki tarafların aralarındaki ilişkileri kolektif olarak serbestçe düzenleyebilmesini mümkün kılar. Ayrıca kamu müdahalesinin yetersiz kaldığı bir takım sorunların çözüme kavuş-

turulması ve çalışma hayatının dinamizmi karşısında esnek bir yapının oluşturulması bakımından önemli fonksiyonları bulunur. Kolektif kendi kendine yardım araçları; başta sendikalar olmak üzere, kooperatifler, vakıflar ve dernekler olarak sıralanabilir. Bunun yanında siyasi hareketler (partiler) de demokratik toplumlarda kendi kendine yardım mekanizmasının önemli araçları olarak görülmektedir (Tuna - Yalçıntaş, 1994: 213 vd). Uluslararası ölçüde faaliyet gösteren Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU), Uluslararası Taşımacılık İşleri Federasyonu (ITF) gibi genel ve mesleki örgütlenmeleri de kolektif kendi kendine yardım araçlarına dâhil etmek gerekmektedir.

SOSYAL POLİTİKANIN GELİŞİMİ VE DEĞİŞEN DÜNYADA SOSYAL POLİTİKA UYGULAMALARI

Alman profesör Wilhelm Heinrich Riehl'in 1851-1869 dönemini kapsayan Almanya'da yürütülen toplumsal politikaları kaleme aldığı ve Sosyal Politika (*Sozialpolitik*) olarak bilinen Alman Sosyal Politikasının Temeli Olarak Alman Halkın Tabii Tarihi (*Naturgeschichte des Deutschen Volkes als Grundlage Einer Deutschen Sozialpolitik*) eserinden bu yana Sosyal Politika terimi kullanılmaktadır. 1873 yılında Alman Sosyal Politika Derneği ile kurumsal yapılanmasının başladığı Sosyal Politika, müteakip yıllarda çeşitli kuruluşlar ve eserler aracılığı ile genişlemiştir.

Sosyal politikalar, toplumun mevcut düzen içerisinde refahını ve her kesimine yaşam hakkı tanımayı hedefleyen tedbirler bütünüdür. İşçi sendikaları, toplu sözleşme düzeni, sosyal güvenlik, sosyal yardımlar, iş yasaları, asgari ücret, sağlık, eğitim, konut ve ulaşım hizmetleri gibi geniş bir alanı kapsayan tedbirleri içerir (Özğürlü, 2003: 61). Bu anlamda sosyal devletin amaçları ile de örtüşmektedir. Emek, sermaye ve devlet ilişkilerinin çatışmacı olmayan uzlaşmacı bir yöntemle yürütülmesi sosyal politika uygulamalarının temelini teşkil eder. Çoğu zaman Antagonizmaya* zıt olduğu iddiası ile sosyal politika reddiyesinin temelinde de bu uzlaşma yatmaktadır. Ancak her halükarda emek ve sermaye arasındaki üretimden kaynaklanan paylaşımın bu kesimin dışındaki diğer kişilere de yansıtılması sosyal politikanın amacına uygun düşecektir.

1957-72 dönemi Roma Anlaşmasının ve 1960'da kurulan Avrupa Sosyal Fonu'nun etkisiyle toplumun refahını yükseltmek, istihdamı, hareketliliği ve eğitim imkanlarını artırmak gibi hedeflerle Avrupa Sosyal Refah devletinin temeli oluşturulmuştur. Avrupa refah devleti (*welfare*), ilerleyen yıllarda giderek artan mali yükler nedeniyle sıkıntıya girerken 80'li yıllarda İngiltere'de Thatcher ve ABD'de Reagan dönemi karşılıksız yardımları içeren geleneksel refah devleti algısını, karşılıklı yardım olarak da ifade edilebilecek bir sistemle

* Antagonizma: Gelirin paylaşımında emek ve sermayenin rakip olması. Antagonizm Teorisi : İşçi gelirinin ancak işverenin karından feragat neticesinde artabilmesi sürecini ifade eden teori .

(*workfare*) ikame etmeye başlamıştır (Besley, Coate, 1992: 249). Sosyal politikanın durgunluk yılları olarak da anılan bu dönem sosyal politikada önemli bir paradigma dönüşümüne de yol açmıştır. Bu dönüşüm ihtiyacının temelinde, küreselleşme ve serbest piyasa ekonomisinin etkisiyle sosyal ve ekonomik güçler arasındaki işbirliğinin canlanması ve her koşulda liberalizm öğretisinden uzaklaşmaması bulunmaktadır. Nitekim Jacques Delors başkanlığındaki Komisyonun sosyal politikayı tekrar gündeme taşımada, 85 tarihli Beyaz Kitap ve 86 tarihli Avrupa Tek Senedi ve müteakip Sosyal Eylem Programı, 89 tarihli Avrupa Topluluğu Sosyal Şartı ve müteakip Sosyal Eylem Programında hep bu gayenin etkileri görülmektedir (Hayward, 2008: 17).

Sosyal politikadaki hızlı dönüşüm 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması'na eklenen Sosyal Şartla nispeten hafifletilmeye çalışılmıştır. Zira Sosyal Şart; istihdam, çalışma koşulları, sosyal koruma, diyalog ve insan kaynağının geliştirilmesi gibi konulara değinmektedir. Ayrıca diyaloga verilen önem Sosyal Politikanın geleceğine ilişkin yapılanmaları içeren 93 tarihli Yeşil Kitapta somutlaştırılmıştır (Gomien vd.,1996: 415).

Avrupa refah devletini sarsan sosyal politika uygulamalarının temelinde istihdam dışında kalanlara yapılan ödemelerin oluşturduğu ağır mali yükün büyük önemi bulunmaktadır. Bu uygulama iki yönden liberal devlet yapısına tezat teşkil etmektedir. İlki karşılıksız yardımların ekonomik insanın doğasına ve ussal yetilerini kaybetmesinden dolayı piyasaya zarar vereceği, diğeri ise devletin sosyal politika tedbirleri/ödemeleri nedeniyle sürekli piyasanın içinde olmak zorunluluğundan dolayı piyasanın zarar göreceğidir (Pierson, 2006: 14) .

Karşılıksız yardımların önüne geçilmesindeki en köklü tedbir istihdamın artırılmasıdır. 1997'de Lüksemburg İstihdam Zirvesinde tartışılmaya başlanan ve 1999'da yürürlüğe giren Amsterdam Anlaşması ile istihdam politikaları ilk kez Birlik düzeyinde ortak bir görev olarak belirlenmiş, ayrımcılık, fırsat eşitliği, toplu görüşme ve sözleşme hakları gibi hususlar ortak bir paydada birleştirilmiştir. Ayrıca bu anlaşma ile Lüksemburg istihdam zirvesinin tamamlayıcısı olarak dört ana başlıktan oluşan Avrupa İstihdam Stratejisi oluşturulmuştur. Müteakip 1998-2000 döneminde; iş, beceri ve hareketlilik; çalışma hayatındaki değişim süreci; bilinçli bir toplum olmak üzere üç ana başlık altında Sosyal Eylem Planı oluşturulmuştur. Ayrıca 2000 yılında Lizbon zirvesinde oluşturulan Lizbon Avrupa Konseyinde; istihdam, ekonomik reform, sosyal uyum ve sosyal politika alanında 2000-2010 dönemini kapsayan uzun dönemli vizyon oluşturulmuştur. Yine 2000 yılında toplanan Nice Zirvesi'nde belirlenen Sosyal Gündem ile ekonomi, istihdam ve sosyal politikaların etkileşimini içeren ortak sosyal politika programı oluşturulmuş, bağlayıcı niteliği bulunmayan Temel Haklar Şartı ile farklı uluslararası sözleşmelerde yer alan onur, özgürlükler, eşitlik, dayanışma ve yurttaşlık hakları ile adalete ilişkin hakların birleştirilmesi sağlanmıştır (Neal, 2002: 94).

2000-2004 dönemi; tam istihdam, dinamik ekonomik yapı, sosyal adalet ve bütünleşme, tek pazar ve tek para gibi hedeflerle sosyal politikaların uyumlaştırılmasının değil eşgüdümünün amaçlandığı dönem olmuştur. Nitekim bu döneme ilişkin sosyal gündemi nitelikli istihdam, bilgi ekonomisi ve sosyal bütünleşme oluşturmaktadır (De Búrca vd., 2005: 186).

2003-2006 dönemi ise yenilenmiş istidam stratejisini kapsamaktadır. Bu süreç temelde üç başlığı içermektedir: Tam istihdam (%70), işte kalite ve verimlilik, sosyal uyumun geliştirilmesi ve kapsayıcı bir işgücü piyasasının yaratılması. Yenilenmiş İstihdam Stratejisi Avrupa İstihdam Stratejisini de genişletmektedir (The Social Agenda, 2005: 12).

2005-2009 döneminde ise Yeni Sosyal Gündem oluşturulmuştur. Bu gündem; tam istihdama yönelim ve genel olarak yoksullukla mücadele ve adil toplumsal yapının teşviki olmak üzere iki ana başlıktan oluşmaktadır. Bu süreç sosyal politika uygulamalarında en son gelinen aşamayı da göstermektedir. Yeni sosyal politika uygulamaları yoksulluk ve dışlanma ile mücadele ederek sosyal koruma sistemlerinin modernleştirilmesi ve toplumdaki herkesin eşit fırsatları alabilmesine imkan tanıyan adil toplumsal yapının teşvikini içermektedir. Bu amaç son yıllarda tartışılan Vatandaşlık Geliri kavramının temelini oluşturmaktadır. Vatandaşlık Geliri; toplumun tüm fertlerine, çalışma hayatındaki konularından bağımsız olarak yapılacak düzenli nakit transferlerini içeren bir sosyal politika uygulaması olarak tanımlanabilir (Standing, 2007a: 334). Ancak burada eleştirilen temel konu geleneksel sosyal politika tedbirlerinin neredeyse tümünün terk edilmesidir. Zira düzenli olarak yapılan nakit transferleri vatandaşın sosyal risklere karşı kendi tedbirini almasını gerektirmektedir. Daha açık bir ifade ile asgari ücret, sosyal sigorta ve sosyal yardımlar gibi uygulamalar bu sistem içinde tamamen kaldırılmaktadır (Standing, 2007b: 32). Bu sistemle vatandaş elde ettiği gelirle, sağlık, eğitim, sigorta vb hizmetlerin en iyisine rasyonel bir insan olarak ulaşabilecektir. Elbette bu tahribat sosyal politikaların vatandaşlık geliri kavramına yaklaşımında tedbirli olmasını da beraberinde getirmektedir.

Vatandaşlara belirli dönemlerde ve düzenli olarak yapılması önerilen nakit transfer önerisi Friedman'ın Monetarist teorisini hatırlatmaktadır. Zira Keynes'in, piyasanın daraldığı dönemlerde kamu müdahalesini, para arzını artırmak ya da ağırlıklı olarak maliye politikalarını kullanmak suretiyle meşrulaştırdığı teorisine karşı Friedman'ın istikrarsızlığı önlemek için piyasanın daralmasını beklemeden belli oranlarda ve ekonomideki gelişmelerle orantılı olarak sürekli ve düzenli aralıklarla para miktarının artırılmasını içeren Monetarist önerisi Vatandaşlık Geliri teorisi ile benzer niteliğe sahip görünmektedir. Nitekim Vatandaşlık Geliri de Friedman teorisi gibi piyasaları mümkün olduğunca serbest bırakmayı hedeflemektedir.

2010 yılı yoksulla mücadele ve sosyal dışlanmanın en aza indirilmesinin hedeflendiği, böylece liberal doktrinin tahrip edilmeden ekonominin sürdürülebilirliğinin sağlanmaya çalışıldığı bir dönemdir. Bu nedenle sosyal programlar dahilinde elbette liberal mantık gereği iktisadi bir kaygı ile yardım ve hayırseverlik davranışlarının etkinliği artmaktadır. Hatta çağımız, yapılan refah transferleri nedeniyle *Hayırseverliğin Altın Çağı* olarak bile adlandırılmaktadır (Havens - Schervish: 1999: 13).

Geleneksel olarak sosyal politika uygulamaları her koşulda kamu gücü çerçevesinde cereyan eder. Diğer bir anlatımla sosyal politikadan anlaşılan sosyal meseleye kamu müdahalesidir. Yeni dönem sosyal politika uygulamaları ise artık sadece devletin üstlendiği bir husus (ya da yük) olmaktan uzaklaşmakta, uygulamaların kâr sağlayıcı yüzü ön plana çıkarılarak girişimcilerle devletin ortak paydada bulunduğu bir noktaya ulaşma hedeflenmektedir. Dernek ve vakıflar hem geleneksel sosyal politika aracı hem de kapitalist dünyanın yeniden keşfettiği kârlı kuruluşlar olarak bu sistemin uygulanmasında sosyal politikanın en gözde kurumlarından biri haline gelmiştir. Vergi muafiyetleri, tanınırlık (reklam), sosyal sorumluluk gibi birçok hususu tek bir yapıda birleştirebilmenin neredeyse tek yolu bu kuruluşlardan geçmektedir.

Bu çalışmada da hedeflenen, mevcut ekonomik düzenin, karlılığını görüp yeniden keşfettiği dernek ve özellikle de vakıflar aracılığı ile yürüttüğü Gıda Bankacılığı'nı değerlendirmektir. Zira günümüzde yürütülen gıda bankacılığı tüm iyi niyetinin ötesinde büyük ölçüde sosyal politikanın liberalleştirilmesi sürecinin ürünü olarak değerlendirilebilir. Bu amaç çerçevesinde konu ayrıntılı olarak aşağıda incelenmiştir.

DERNEK-VAKIF KAVRAMI VE SOSYAL POLİTİKA DİSİPLİNİ İÇİNDEKİ YERİ

Bu başlık altında dernek ve vakıf kavramları tanımlanmış ardından bu kuruluşların sosyal politika içindeki yerine değinilmiştir.

Dernek Kavramı

23.11.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5253 sayılı Dernekler Kanununun 2. maddesinde dernek; "Kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi toplulukları" şeklinde tanımlanmıştır.

Türk Medeni Kanununun 56. maddesinde ise; "Dernekler, en az yedi gerçek kişinin kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları, tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarıdır" şeklinde tanımlanmıştır.

Her iki tanımda da dikkat edileceği üzere dernekler "kişi toplulukları" şeklinde örgütlenmektedir. Bu yönüyle "mal topluluğu" şeklinde örgütlenen vakıf-

lardan ayrılmaktadır. Dolayısıyla derneklerde “insan” unsuru ön plandayken, vakıflarda “mal varlığı” unsuru ön plana çıkmaktadır. Gerçekleştirilen faaliyetlerin niteliğine göre topluma sunulan hizmetlerin yelpazesi de geniş olmaktadır. Sadece üyelerinin yararına hizmet gösteren dernekler olabileceği gibi, kamu yararı kapsamında geniş kitlelere hizmet götüren dernekler de bulunmaktadır. Kuruluş amaçları dikkate alındığında, bir mal varlığının belli bir gayeye özgülenmesiyle meydana gelen vakıfların derneklerden farklı olarak, faaliyetlerinden genel olarak toplumun her kesiminin faydalanması hedeflenmektedir.

Vakıf Kavramı

Türk devlet geleneğinde vakıfların önemli bir yeri bulunmaktadır. Özellikle Selçuklular ve Osmanlılar zamanında Türk dünyasının sosyal, kültürel ve ekonomik hayatında önemli roller oynamış dinî, hukukî ve sosyal müesseselerdir (Soysaldı, 2010). Hatta bu iki devletin de esas olarak vakıf yapılanması üzerine kurulduğu kabul edilir. Osmanlı devleti vakıf sisteminin; sağlık, bayındırlık, eğitim gibi geniş bir alanda topluma hizmet etmesi, devletin bu dönemin vakıf medeniyeti olarak anılmasına neden olmuştur (Tabakoğlu, 2003).

Cumhuriyet dönemi ile birlikte vakıflar için yeni yapılanmalar oluşturulmuş önemli düzenlemelere gidilmiştir. 3 Mart 1924 tarihinde 429 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi ile Şer’iyye ve Evkaf Vekaleti 3 yıl 10 ay sonra kaldırılmıştır. Yapılan hukuki düzenlemelerden sonra eski vakıflar asında yer alan mazbut vakıflar doğrudan Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından temsil ve idare edilmekte, mülhak vakıflar ise mütevellileri tarafından yönetilmekte, ancak Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün murakabe ve kontrolünde bulunmaktadır (Öztürk, 2003: 43, 45).

Türk Medeni Kanunu’nda yapılan düzenlemelerle yeni kurulan vakıfların kuruluş işlemleriyle, tüm faaliyetlerinin denetim ve kontrolü Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne terk edilmiştir.

Vakıflar üzerine önemli araştırmaları bulunan Ali Himmet Berki; “Vakıf lügaten, hapseylemek, alıkoymak manasındadır. İstilahen bir aynın menafını vücuhu hayre tahsis etmekten ibarettir” şeklinde yaptığı açıklamayla, vakfın özünün bir varlığın elde tutulması ve elde tutulan varlığın hayra yöneltilmesi olduğunu vurgulamıştır (Berki, 1940: 40).

Vakıf mevzuatı ve deyimleri bakımından çok önemli bir eser olan “İthaf-ül Ahlaffi Ahkam-il Evkaf”ın yazarı Ömer Hilmi Efendi eserinde İslam hukuku açısından vakfı; “Vakıf, faydası kullara ait olan bir aynı, Allahın mülkü hükümünde olmak üzere devretmekten ve almaktan kısıtlamak” şeklinde tanımlamıştır (VGM, 1977: 13).

Gerçekten de, İslam Hukuku’nda vakıf kavramının ayırıcı vasfı ve ağırlık merkezinin, bir malı veya bir mal topluluğunu, üzerinde tasarruf edilmez bir ha-

le getirmek yani “temlik ve temellükten men etmek“ olduğu görülmektedir (Hatemi, 1969: 39).

Cumhuriyet dönemiyle birlikte, Türk Medeni Kanunu'nda vakıflarla ilgili de düzenlemeler yapılmıştır. Söz konusu kanunun 101. maddesinde vakıf; “Gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır” şeklinde tanımlanmıştır.

Aynı maddenin devamında “Bir malvarlığının bütünü veya gerçekleşmiş ya da gerçekleşeceği anlaşılan her türlü geliri veya ekonomik değeri olan haklar vakfedilebilir” şeklinde getirilen açıklamayla vakfin kapsamı belirtilmiştir.

Yukarıda yer alan tanımların ortak noktaları dikkate alınarak vakfin; bir malı veya mülkü satılmamak kaydıyla hayır işlerine bırakma, başka bir ifadeyle bu mülkü ammenin menfaatine ebedi olarak tahsis etme şeklinde tanımlanabilmesi mümkündür (Çiftçioğlu, 2006: 25).

Özellikle Osmanlı Devleti zamanında kamu hizmetlerinin görülmesinde vakıfların aldığı rolün oldukça önemli olduğu; bayındırlık, sağlık ve eğitim gibi hizmetlerin yerine getirilmesinin devlet eli ve bütçesiyle yapılmayıp bunların vakıflar kanalıyla yürütüldüğü, devletin de vakıfları kuruluşlarından itibaren her aşamada kontrol ettiği bilinmektedir. Günümüz sosyal güvenlik sisteminin işlevlerini Osmanlılarda hem klasik hem de yenileşme döneminde genellikle vakıflar görmüştür. Vakıfların yerine getirdikleri hizmetlerin en yaygınlarından biri ve belki de en önemlisi sosyal yardım ve dayanışma hizmetleridir (Koyunoğlu, 2006: 33).

Sosyal refah, adalet, eşitsizlik, yoksulluk gibi toplumsal sorunların günümüzde canlılığını koruduğu bilinmektedir. Devletlerin ve piyasaların bu sorunların çözümünde yetersiz kaldığı durumlarda, devlet ve piyasanın dışında, üçüncü bir güç olarak sivil örgütlerin bu sorunların çözümüne yönelik katkılarına daha fazla ihtiyaç duyulduğu bir gerçektir. İşte bu noktada, sivil toplum kuruluşları içinde yer alan vakıflar, üyelerinin dışındakiler için yarar üretmeye dayalı örgütlenmeler olarak önem kazanmaktadır (Yıldız, 2006: 15).

SOSYAL POLİTİKA DİSİPLİNİNDE DERNEK VE VAKIFLARIN YERİ

Dernek ve Vakıflar sosyal politikanın kendi kendine kolektif yardım mekanizması içinde yer almaktadır. Bu kapsamda diğer sivil toplum kuruluşları gibi kuruluş amacına yönelik en etkin davranış biçimini ilke edinmiştir. Ancak vakfın derneklerden ve diğer kuruluşlardan ayrılan özelliği Vâkıfın (vakfedenin) mallarını hayır şartıyla belli bir gaye için vakfetmesidir. Bu irade beyanı artık özel mülkiyetteki mal ve hakların kamu gücüne kontrol edilen yeni bir yapıya devredilmesi anlamına gelir.

Vakıf dışındaki diğer kendi kendine yardım araçları, genellikle üyelerinin hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmeyi hedefler. Örneğin sendikalar üye-

si bulunan işçilerin hak ve menfaatlerini korur. Kooperatifler de yine üyelerine daha iyi koşullar oluşturmayı hedefler. Dernekler ve çoğu zaman siyasi partiler ise daha geniş kitlelere hizmet sunsa da, her iki yapının da üyelerine ek menfaatler sağladığı yadsınamaz bir gerçektir. Ancak bir vakfın hizmetlerinden faydalanmak için o vakfa üye olup katkıda bulunmanız gerekmediği gibi, siyasi, dini, cinsi vb. nedenlerle hizmetten mahrum bırakılmanız söz konusu olmaz. Ancak bu husus vakıflara üye olunamayacağı anlamına da gelmez. Zira 17 Nisan 2008'e kadar Medeni Kanununun 101. maddesine göre vakıflara üyelik söz konusu değilken bu tarihten sonra Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı ile vakıflara üyelik mümkün olmuştur.* Fakat genel olarak bu üyeliklere vakıfların doğrudan finansman kaynağını oluşturmak yerine sadece Anayasa'nın 33. maddesindeki üyelik hürriyetine tezat teşkilinden dolayı müsaade edildiği, üyeliğin (üyelik aidatının) vakfın sürekliliğini devam yönünde sadece ek bir mali katkı çerçevesinde değerlendirilen bir husus olarak kabul edildiği görülmektedir. Oysa sendikalara, kooperatiflere yahut derneklere üyelik aidatının ödenmesi zorunludur ve bu kuruluşlar esas olarak bu gelir kaynakları ile faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu nedenle vakıflar diğer araçlardan farklı bir konuma yükselmektedir.

Sosyal politika uygulamalarına getirilen en önemli eleştirilerden biri de karşılıksız yardımların toplum üzerinde nasıl etki oluşturacağıdır. Sosyal Devlette asıl olan vatandaşların kendi emekleri ile geçimlerini rahatça sağlayabilecekleri ekonomik ortamın yaratılmasıdır. Toplumda çalışamayacak durumda olan veya geçici olarak işsiz veya rahatsız bulunan kişilere devlet yardım eder. Ancak bu felsefe toplumu geneline ve her zaman için yansıtılırsa "Sadaka Devletine" doğru adım atılmış olur (Doğan, 2010).

Gerçekten de karşılıksız yardım sürecinin sermaye birikimini olumsuz etkilediği ve toplumu sadaka devlete doğru sürüklediği yıllardır tartışma konusu yapılmaktadır. Ancak modern kapitalist sistemin kurumları, sosyal politikanın gerekliliğini ve önemini ortaya koydukça, sosyal politikaların kullandığı araçların önemi de artmaktadır. Bu kapsamda dernekler önemli ve yaygın bir araç olmakla birlikte vakıflar sosyal politikanın ruhuna daha uygun bir araç olarak diğer kendi kendine yardım araçlarından farklılaşmaktadır.

Gıda Bankacılığı Kavramı ve Kapsamı

Gıda bankacılığı kavramı ilk olarak 1960'ların sonunda Amerika Birleşik Devletleri'nin Arizona Eyaletinin Phoenix şehrinde emekli bir iş adamı olan John Van Hengel'in fakirlere yardım amacıyla yaptığı çalışmalarla başlamıştır (Yetkiner, 2004: 61).

Genel olarak gıda bankacılığı; satıcı veya hizmet sunanların elinde bulunan, ancak son kullanım tarihinin yaklaşması, paketleme hatası, üretim, ihracat veya

* RG, S: 26920, T: 28 Haziran 2008.

ihtiyaç fazlası gibi nedenlerle, bunlar açısından değerini kaybeden ve çöpe gitme ihtimali bulunan malların ihtiyaç sahibi olanlara ulaştırılmasını amaçlayan bir sistem olarak tanımlanmaktadır (Döndü, 2010).

Çeşitli sebeplerle pazarlama imkanı bulunmayan gıda, temizlik, giyecek ve yakacak gibi malzemelerin ihtiyaç sahiplerinin kullanımına yönelik olarak değerlendirilmesine imkan veren bu sistem, yoksullukla mücadele konusunda bir sosyal politika aracı olarak da kullanılmaktadır.

Türkiye’de gıda bankacılığının kavram ve kapsam olarak ilk defa 5179 sayılı Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunda düzenlendiği görülmektedir*.

5179 sayılı Kanun’un tanımlar başlıklı maddesinde Gıda Bankası; “Bağışlanan veya üretim fazlası sağlığa uygun her türlü gıdayı tedarik eden, uygun şartlarda depolayan ve bu ürünleri doğrudan veya değişik yardım kuruluşları vasıtasıyla fakirlere ve doğal afetlerden etkilenenlere ulaştıran ve kar amacı gütmeyen dernek ve vakıfların oluşturduğu organizasyonlar” olarak tanımlanmaktadır (md.3).

Gıda bankacılığı sisteminde; ekonomik açıdan durumu iyi olmayan vatandaşlar ile ellerinde çeşitli nedenlerle piyasaya sürülemeyen veya pazarlanması verimli olmayan ihtiyaç fazlası gıda maddeleri bulunan üretici, lokanta, market, otel vb. gerçek ve tüzel kişiler arasında köprü oluşturularak, bir yandan israfın önlenmesi, diğer taraftan sosyal adaletin sağlanması amaçlanmaktadır (Sürmen - Aygün, 2010).

Gıda bankacılığı ile gıda yardımı yanında ihtiyaç sahibi, bakıma muhtaç, sokakta kalmış kimsesizler, işsiz veya yeterli geliri olmayan ailelere, her türlü doğal afete maruz kalmış kimselere yardım etme de amaçlanmaktadır. Bu amaçla yardıma muhtaç kişileri topluma kazandırmaya yönelik her türlü eğitimi sunmak, ihtiyaç duyulan her türlü maddi yardımı sağlamak, psikolojik ve manevi yönden projeler yürütmek ve bu yönde gerekli yardımı sağlamak vb. faaliyetlerde bulunulur. Tüm bu işleri yaparken ırk, din, dil, mezhep, düşünce veya benzeri bir fark gözetmeksizin, siyasi düşünce yapısına bakmaksızın faaliyetler yürütülmeye çalışılmaktadır (Sürmen - Aygün, 2010).

Sosyal Politika Disiplininde Gıda Bankacılığının Yeri

Geniş manada sosyal politika toplum içinde yaşamının gereği tedbirler bütünüdür. Toplumda barışın ve huzurun sağlanmasında açlık başta olmak üzere yoksullukla mücadele politikalarının etkin olarak sürdürülmesi sosyal politikanın en önemli faaliyet alanlarından birini oluşturur. Ancak bu tür politikaların maliyetleri, hedef kitlenin miktarı ile orantılı olarak artmaktadır. T.C. Anayasa-

* RG, S: 25483, T: 05 Haziran 2004.

sı'nın 65. maddesinde ise, devletin sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek mali kaynakların yeterliliği ölçüsünde yerine getireceği hükme bağlanmıştır. Bu hükümden açıkça anlaşıldığı üzere açlık ve yoksullukla mücadele gibi öncelikli ve çok hayati uygulamalarda dahi mali kaynakların yeterliği ilkesi işlemektedir. Mali kaynak yetersizliği ise devletin amaç ve faaliyetlerinde kar amacı gütmeyen bir takım kuruluşlara özel bazı haklar sağlayarak kamu yararı kapsamındaki öncelikli faaliyetlerini teşvik etmesiyle aşılmaya çalışılmaktadır. Bir diğer deyişle devlet sosyal politika sürecinin maliyetlerini dolaylı yollardan paylaşmaktadır. Dernek ve vakıflar aracılığı ile yürütülen gıda bankacılığı uygulaması tam da böyle bir sosyal politika sürecini ifade etmektedir.

TÜRKİYE'DE GIDA BANKACILIĞININ UYGULANMASI

Gıda bankacılığı sisteminin Türkiye'deki uygulamaları değerlendirildiğinde, Anayasa'da belirlenmiş olan "Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal bir hukuk devleti olması" ilkesine uygun olarak, ülke genelinde, gelir dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesine ve yoksul kesimlerin desteklenmesine yönelik sosyal politikalar üretilmesiyle, toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi ve sosyal barışın korunması açısından büyük önem taşıdığı anlaşılmaktadır (Günel vd, 2007: 23).

5179 sayılı Kanun gıda bankacılığını kar amacı gütmeyen dernek ve vakıfların oluşturduğu organizasyonlar olarak tanımlamaktadır (md 3). Bu kanun hükmüne göre gıda bankacılığının, yoksulluğu ve gelir dağılımındaki adaletsizliği ortadan kaldırmayı ve gıdaya herkesin adaletli erişimini ve bunların verimli bir şekilde kullanımını artırmayı amaçlayan politikaların bir parçası olarak sadece dernek ve vakıf statüsündeki sivil toplum kuruluşları aracılığıyla uygulanabileceği anlaşılmaktadır. Nitekim 2004 yılında Gelir Vergisi ile Katma Değer Vergisi kanunlarında yapılan değişikliklerle de gıda bankacılığının dernek ve vakıflar aracılığı ile yapılacağına zımni atıfta bulunularak bu hüküm desteklenmiştir. 5035 sayılı kanununun 8, 12 ve 14. maddeleri ile Gelir Vergisi ile Katma Değer Vergisi kanunlarında yapılan bu değişiklikle gıda bankacılığı kavramı Türk vergi hukukuna da girmiştir.

5035 sayılı kanunla; Gelir Vergisi Kanunu'nun 40 ve 89. maddelerinde yapılan değişikliklerle, fakirlere yardım amacıyla gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara bağışlanan gıda maddelerinin maliyet bedellerinin bağış yapanlar tarafından gelir vergisi matrahının tespitinde indirim konusu yapılabilmesi imkanı sağlanırken; yine aynı kanunla Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 17. maddesinde yapılan değişiklikle söz konusu teslimler Katma Değer Vergisinden istisna edilmiştir. Ardından 2004 tarihli 5281 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle istisnanın kapsamına; temizlik, giyecek ve yakacak maddeleri de dahil edilmiştir.

03 Temmuz 2005 tarihinde kabul edilen 5393 sayılı Belediye Kanunu ile gıda bankacılığının dernek ve vakıf tekelinden çıkarıldığı görülmektedir. İlgili kanunun Belediyenin Görev ve Sorumlulukları başlıklı 14. maddesinin (b) bendinde belediyelerin de gıda bankacılığı yapabileceği düzenlenerek kapsam genişletilmiştir.

Yapılan bu düzenlemeler başka bir açıdan değerlendirildiğinde, bağışlanan gıda, temizlik, giyecek ve yakacak maddeleri karşılığında devletin vazgeçtiği vergi miktarı kadar vakıf ve derneklere dolaylı kaynak sağlandığı anlaşılmaktadır. Gerçekten de 2004 yılında vergi kanunlarında yapılan düzenlemeler ile ticari işletmeler tarafından bağışlanan gıda, temizlik, giyecek ve yakacak maddelerinin maliyet bedellerinin tamamının gelir veya kurumlar vergisinin matrahının tespitinde indirim konusu olması, gıda bankacılığı yapan vakıf ve derneklere sağlanan kaynağın somut göstergesidir. Bu husus hem sosyal politika aracı olarak dernek ve vakıfların yürüttükleri gıda bankacılığının uygulanabilirliğini artırmakta hem ticari işletmelerin vergi avantajlarından dolayı karlılıklarının artmasına neden olmakta hem de yukarıda, Değişen Dünyada Sosyal Politika Uygulamaları başlığı altında aktarılmaya çalışıldığı üzere devlet ve piyasa etkileşiminde cereyan eden bütünleşik bir sosyal politika uygulamasına imkân tanımaktadır. Buna karşın, Türkiye’de gıda bankacılığı sisteminin geliştirilmesine yönelik olarak yapılan çalışmaların, vergi kanunlarında yer alan düzenlemeler ile sınırlı kaldığı görülmektedir.

Yukarıda bahsedilen konular dışında üzerinde önemle durulması gereken başka bir husus da, vergi muafiyeti bulunan ve dolayısıyla kamu yararı kapsamında faaliyet gösteren dernek ve vakıfların durumudur. Kamu yararı kapsamında faaliyet gösteren dernek ve vakıflarla ilgili olarak Maliye Bakanlığı tarafından aranan şartların belirlendiği mevzuat düzenlemeleri incelendiğinde, bu doğrultuda faaliyet göstererek vergi muafiyeti hakkı kazanan vakıfların veya kamu yararı statüsü kazanan derneklerin uymaları gereken yasal yükümlülüklerin, gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan bu kuruluşlardan istenmediği görülmektedir. Vakıflarla ilgili mevzuat düzenlemeleri incelendiğinde, 03 Nisan 2007 tarih ve 26482 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 1 Seri No’lu Vakıflara Vergi Muafiyeti Tanınması Hakkında Genel Tebliği vakıflara vergi muafiyeti tanınabilmesi için aranan tüm koşulların ayrıntılı olarak düzenlendiği belge olarak bu durumun en açık göstergesidir.

Bakanlar Kurulu tarafından vergi muafiyeti tanınan ve dolayısıyla kamu yararı kapsamında faaliyet gösteren vakıf sayısı Maliye Bakanlığı verilerine göre 2009 yılı sonu itibarıyla 233 adettir (gib.gov.tr, 2010). Söz konusu bu vakıfların vergi muafiyetlerinin devamında aranan en önemli koşul ise; sağlık, sosyal yardım, eğitim, bilimsel araştırma ve geliştirme, kültür ve çevre koruma ile ağaçlandırma konularında faaliyette bulunmayı amaç edinmiş, belli bir yöre veya

belli bir kitleye hizmeti amaçlamayan, faaliyetlerinin kamuya açık ve devletin kamu hizmeti yükünü azaltıcı etki yapacak düzeyde olmasıdır.

Oysaki gıda bankacılığı faaliyetinde bulunacak vakıflarda kamuya yararlı vakıfların uymalarının istendiği bu koşullardan hiçbiri aranmamaktadır. Vakıf senetlerinde veya dernek tüzüklerinde gıda bankacılığı yapabileceklerine dair bir hüküm bulunması yeterli sayılmaktadır (Kızılot, 2010).

Gelir Vergisi Kanunu'nun 89. maddesinin 4. bendinde yer alan düzenlemede, genel ve özel bütçeli kamu idareleri, il özel idareleri, belediyeler, köyler ile kamu yararına çalışan dernekler ve Bakanlar Kurulu tarafından vergi muafiyeti tanınan vakıflara yıllık toplamı beyan edilecek gelirin %5'ini (kalkınmada öncelikli yöreler için %10'unu) aşmamak üzere, makbuz karşılığında yapılan bağış ve yardımlar, yıllık gelir vergisinde beyan edilen gelirden indirilebilmektedir.

Aynı kanun maddesinin 5. bendinde ise, “genel ve özel bütçeli kamu idarelerine, il özel idarelerine, belediyelere ve köylere bağışlanan okul, sağlık tesisi ve yüz yatak (kalkınmada öncelikli yörelerde elli yatak) kapasitesinden az olmamak üzere öğrenci yurdu ile çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, huzurevi, bakım ve rehabilitasyon merkezi inşası dolayısıyla yapılan harcamalar veya bu tesislerin inşası için bu kuruluşlara yapılan her türlü bağış ve yardımlar ile mevcut tesislerin faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için yapılan her türlü nakdî ve aynî bağış ve yardımların tamamı beyan edilen gelirden indirim olarak dikkate alınacaktır” şeklinde düzenleme yer almaktadır.

6. bendinde ise; fakirlere yardım amacıyla gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara Maliye Bakanlığı tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde bağışlanan gıda, temizlik, giyecek ve yakacak maddelerinin maliyet bedelinin tamamının indirim konusu yapılabileceği düzenlenmiştir.

Bağış ve yardımların aynı olması halinde, mal veya hakkın maliyet bedeli veya kayıtlı değeri, bu değer mevcut değilse vergi kanunları hükümlerine göre takdir komisyonlarınca tespit edilecek değeri esas alınmaktadır (tusev.org.tr, 2009).

Yukarıda yapılan açıklamalardan da görüldüğü üzere, gıda bankacılığı kapsamında faaliyette bulunan dernek ve vakıflara, kamu yararı kapsamında faaliyette bulunup bulunmadıkları dikkate alınmaksızın, yapılan bağışların maliyet bedellerinin tamamının indirim konusu yapılması suretiyle, kaynak yaratılmasında ayrıcalıklar tanınmıştır.

Bir anlamda bu ayrıcalık gıda bankacılığı kapsamında ilgili kuruluşlara bağış yapan işletmelere de sağlanmaktadır. Nitekim gıda bankacılığı sistemini açıklarken vurgulandığı üzere ellerinde çeşitli nedenlerle piyasaya sürülemeyen veya ekonomik olarak yeterli derecede etkin olmayan bağışa konu ihtiyaç fazlası gıda, giyecek, temizlik ve yakacak maddelerinin, kar amacı güden işletme sahiplerince vergi kanunlarında getirilen bu teşviklerden faydalanmak amacı ile

gıda bankalarına yönlendirildiği ve böylece özellikle değeri düşen stoktaki malların eritildiği görülmektedir (Yıldız, 2007: 67).

İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası'nın 2009 yılında yapmış olduğu bir araştırma sonucunda hazırlanan "Yardım Ekonomisi" başlıklı raporda, gıda bankacılığı başta olmak üzere dernekler kanalıyla yapılan vergi muafiyetiyle teşvik edilen yardımlar araştırılmıştır (İSMMMO, 2009: 2, 3). Bu araştırmada çoğu 2004 ve sonrasında kurulan ve Türkiye'de gıda bankacılığı yapan 20 dernekle 10 vakfın listesi yer almaktadır. Söz konusu vakıf sayısına Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden tespit edilen 4 vakıf da eklenmiştir (Ek 1).

Türkiye'de derneklerin vakıflara kıyasla daha fazla gıda bankacılığı faaliyetinde bulunduğu varsayılmaktadır. Zira bu konuda yaptığımız incelemelerde gerek İçişleri Bakanlığı Dernekler Masası gerekse de Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde dernek ve vakıfların bu kapsamda yürüttükleri işlerle ilgili olarak ayrı bir değerlendirme yapılmadığı ve resmi anlamda kesin istatistiksel verilerin bulunmadığı tespit edilmiştir. Nitekim 2004 yılından itibaren gıda bankacılığı yapan dernek ve vakıfların sayılarının arttığı bilinse de, yürürlükteki mevzuat gereği gıda bankacılığı yapan dernek ve vakıfların bu faaliyetleriyle ilgili bildirim zorunluluğu bulunmadığından kesin sayının tespiti mümkün olmamaktadır.

İSMMMO araştırmasında yer alan ve ayrıca Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden tarafımızca bir kez daha teyit edilen 14 adet vakıf gıda bankacılığı faaliyetinde bulunuyor görünse de bu sayının sadece internet üzerinden yapılan araştırmada dahi çok daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Vakıf senetlerinde gıda bankacılığı faaliyeti yapabileceklerine ilişkin hüküm bulunan ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce tespit edilen bu 14 adet vakıftan 7'siyle ilgili olarak yapılan incelemelerde ise tamamının 2006-2008 yılları arasında kurulduğu ve mali tablolarına göre şu ana kadar gıda bankacılığına ilişkin faaliyetlerinin olmadığı tespit edilmiştir.

Bununla birlikte Türkiye'de yine gıda bankacılığına benzer bir faaliyet olarak, aşevi hizmeti sunan dernek ve vakıf sayısının ise çok daha fazla olduğu bilinmekteyse de, bu kapsamda da yapılmış bir araştırma, dolayısıyla istatistiki bir bilgi bulunmamaktadır. Kaldı ki, bu türden faaliyetlerin de gıda bankacılığı adı altında yapılıyor olması mümkün görülmeyle birlikte, bu hususların ancak gıda bankacılığı yapan dernek ve vakıfların denetimleri esnasında ortaya çıkacağı açıktır.

Burada belirtilmesi gereken bir başka önemli husus da; 2004 yılında yürürlüğe giren 5179 sayılı Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun ile gıda bankacılığı alanında faaliyet gösteren kuruluşların üye olduğu, gıda bankaları arasında işbirliği, koordinasyon ve denetim fonksiyonlarını da ifa edecek şekil-

de Gıda Bankaları Birliği'nin oluşturulması ve ayrıca birliğin oluşumu ve çalışmasına ilişkin usul ve esasların Tarım Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenmesi hüküm altına alındığı halde bugüne kadar bu birliğin oluşturulmadığı ve dolayısıyla denetimlerin yapılmadığıdır (md. 12).

Görüldüğü üzere, bahse konu kanunla gıda bankalarının denetim ve kontrolüyle ilgili yapılan düzenlemelerin (özellikle de yönetmelik çalışmalarının) uygulamaya geçirilmemesi nedeniyle sistemde boşluklar meydana gelmiştir.

BULGULAR VE DEĞERLENDİRMELER

Türkiye'de uygulanan gıda bankacılığı sisteminde gıda yardımlarına öncelik verildiği görülmektedir. Bu yardımlar özellikle temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde düzenli ve sürekli bir gelire sahip olmayan kişilere yapılmaktadır.

TBMM'ye sunulmak üzere Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından hazırlanan 17 Nisan 2009 tarih 40977 nolu yazıda; gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara 2004-2008 yılları arasında gelir vergisi mükelleflerince toplam 2.015.723,00 TL. bağış ve yardımın yapıldığı; kurumlar vergisi beyannamesindeyse, indirim konusu yapılan bağış ve yardımların, gıda bankacılığı kapsamında yapılanların ayırımına imkan vermediğinden bu konuda veri bulunmadığı ifade edilmiştir*.

Yine 2009 yılında, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne cevaplanması için verilen bir başka yazılı soru önergesinin Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından hazırlanan cevabında ise; gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara gelir vergisi mükellefleri tarafından 2006 yılında 645.307,60 TL., 2007 yılında ise 276.664.07 TL. bağış ve yardımda bulunulduğu ifade edilmektedir*.

Özellikle Maliye Bakanlığı başta olmak üzere, gerek İçişleri Bakanlığı gerekse de Vakıflar Genel Müdürlüğü nezdinde yürütülen çalışmalarda, gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara yapılan bağış ve yardımlara ilişkin bu bilginin dışında istatistiki bir veriye ulaşılamamıştır.

Türkiye'de halkın beslenme durumu bölgelere, mevsimlere, sosyo-ekonomik düzeye ve kentsel-kırsal yerleşim yerlerine göre farklılıklar göstermektedir. Beslenme sorunlarının niteliği ve görülme sıklığındaki hususların temelinde gelir dağılımındaki dengesizlik bulunmaktadır.

2006, 2007 ve 2008 yılları birleşik verilerine göre İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması-Düzey 1 bazında bölge içindeki harcama gruplarının dağılımına bakıldığında, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde hane halklarının tüketim amaçlı

* TC. Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığının, TBMM'ye sunulmak üzere, 18.02.2009 tarih ve 7042 sayılı yazılı soru önergesine verdiği 17.04.2009 tarih ve 40977 sayılı cevabi yazı.

* TC. Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığının, TBMM'ye sunulmak üzere, 7/6613 sayılı yazılı soru önergesine verdiği 02.03.2009 tarih ve 23444 sayılı cevabi yazı.

yaptığı harcamalar içinde en yüksek payı %37,5 oranıyla gıda ve alkolsüz içecekler harcaması oluşturmaktadır. Aynı harcama grubu için bu oran Batı Anadolu'da %20,6, Batı Karadeniz'de %28,3, Doğu Karadeniz'de %26,1, Ege'de %23,2, Kuzeydoğu Anadolu'da %29,6 ve Ege'de %23,2 olarak karşımıza çıkmaktadır (tuik.gov.tr, 2010: 2).

Gelir dağılımının en alt %20'lik bölümüne inildikçe hububata dayalı ürün, şeker ve yağ ile çay-kahve tüketim harcamalarının arttığı, buna karşılık, et, balık, meyve suyu ve şekerli mamul tüketim harcamalarının azaldığı ancak süt, peynir ve yumurta harcamalarında ise fazla farklılaşma olmadığı gözlenmektedir (Ülgüray vd., 2010)

Türkiye'de açlık ve yoksulluk sınırına ilişkin farklı kurumlarca yapılan ve çoğu zaman birbiriyle tutarsız birçok çalışma bulunmaktadır. 2003 yılında minimum gıda harcaması yöntemiyle DPT tarafından yapılan bir yoksulluk çalışmasına göre ise, Türkiye'de fertlerin %8,4'ünün yoksulluk sınırının altında yaşadığı tespit edilmiştir (Ülgüray vd., 2010).

Ankara Ticaret Odasının (ATO) yaptırdığı 2007 dönemini içeren Açlık ve Yoksulluk araştırmasında 70,6 milyonluk Türkiye'de 10 milyon 872 bin kişinin (toplam nüfusun %15,4'ünün) açlık, 52 milyon 278 bin kişinin (toplam nüfusun %74,1'inin) yoksulluk sınırı altında yaşadığı iddia edilmektedir. Bu rapora göre 2,6 milyon aile açlık, 12,9 milyon aile ise yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır (atonet.org.tr, 2010).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun Aralık 2009 tarihli bültenine göre 2008 yılında fertlerin yaklaşık %0,54'ü yani 374 bin kişi sadece gıda harcamalarını içeren açlık sınırının, %17,11'i yani 11 milyon 933 bin kişi ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Kırsal yerleşim yerlerinde yaşayanların 2008 yılında %34,62'si, kentsel yerlerde yaşayanların ise %9,38'i yoksulluk sınırındadır (tuik.gov.tr, 2009).

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunun yayımlamış olduğu açlık ve yoksulluk sınırı çalışması ise Nisan 2010 itibariyle açlık sınırını 852.50 TL, yoksulluk sınırını ise 2.776.86 TL olarak göstermektedir. Bu çalışmaya göre dört kişilik bir ailenin açlık ve yoksulluk sınırının Nisan 2009'dan Nisan 2010'a yaklaşık %15,5 arttığı görülmektedir (turkis.org.tr, 2010).

Bir sosyal politika tedbiri olarak gıda bankacılığı uygulamalarının Türkiye'deki açlık sınırı altındaki kişilere yönelik uygulandığı kabul edildiğinde TÜİK rakamlarına göre 374 bin, ATO rakamlarına göre 10 milyon 872 bin kişinin bu sistemin faydalanıcısı olması olasıdır. İster toplumun %0,54'ü ister %15,4'ü isterse %8,4'ü olsun yoksulluk ve açlık önemli bir sosyal problemdir ve sosyal politikanın ilgi alanına girmektedir.

Dikkat çekilmesi gereken bir başka nokta da gıda yetersizliği ile ilgili sorunların çözüm önerilerine ilişkindir. Çözümler arasında gereksinimi olan gruplara

gıda yardımlarının yapılması ve bu yardımların artırılmasının desteklenmesi gibi başlıklar yer almaktadır. Beklenmeyen gereksinimler, olağandışı koşullar için ortaya çıkabilir; bu nedenle olağan dışı koşullar kapsamında bu yaklaşım benimsenebilir. Ancak; bireylerin ve toplumların karşı karşıya kaldığı açlık ve ilgili sağlık sorunlarının çözümünde bütüncül, sistematik ve sürekli bir politik kararlılık öncelikli olmalıdır. Özellikle açlığın ve beslenme yetersizliğinin altında yatan en önemli neden olarak belirtilen koşulların düzeltilmesi ve iyileştirilmesi gerekmektedir.

Birçok ülkede devlet, kar amacı gütmeyen kuruluşların amaç ve faaliyetlerine dayalı olarak bu kuruluşlara özel bazı haklar sağlayarak, genellikle kamu yararı kapsamındaki öncelikli faaliyetlerini teşvik etmektedir.

Mali kaynakların yeterliğine göre sosyal ve ekonomik alanlardaki etkinliğini belirleyen devletin, gıda bankacılığı uygulaması kapsamında vergi kanunlarında yaptığı düzenlemeler ile bir yandan elde edebileceği mali kaynaklarında kısıtlamaya giderek, bir yandan da uyguladığı teşviklerle dernek ve vakıfların sosyal ve mali yöndeki amaçlarının artırılmasına yönelik girişimlerde bulunarak, sosyal devlet anlayışı yönündeki faaliyetlerinin azalmasına neden olabileceği, dolayısıyla da; devletin dernek ve vakıflara sağlamış olduğu kaynakların bu kuruluşlar tarafından ne ölçüde kullanıldığı ile sosyal ve mali anlamdaki etkilerinin bilinmesi gerekmektedir.

Bu doğrultuda, özellikle sistemin etkinliğinin ölçülmesinde aranacak kriterlerin ve kontrol mekanizmalarının yine devlet aracılığıyla net bir şekilde belirlenmesinin ardından gıda bankacılığının yerinde bir uygulama olup olmadığı ortaya konabilecektir.

SONUÇ

Dernek ve vakıflar, sosyal politikanın kendi kendine yardım mekanizmasının en etkin ve kurumsal organizasyonlarıdır. Bu çalışmada dernek ve vakıflar aracılığı ile yürütülen gıda bankacılığı incelenmiş, Türkiye'deki durumu ortaya konulmuştur. Gıda bankacılığı gerek kendi iç yapılanması ve etkisi gerekse sosyal politika aracı olarak daha önce bu kapsamda bir analizle irdelenmemiştir. Çalışmanın amacı doğrultusunda gıda bankacılığının yapısı ortaya konulmuş ve değişen dünyada kabul gören sosyal politikalar çerçevesinde gelinen nokta değerlendirilmiştir. Çalışma neticesinde görülmüştür ki, iyi niyetlerle faaliyet göstermeye devam eden gıda bankacılığı değişen dünya koşulları çerçevesinde dönüşüme uğramıştır. Zira vergi muafiyetlerinin büyük firmalarca keşfedilmesi, hem firmaların karlılığını artırmaya hem de hayırseverlik şemsiyesi altında tanınırlık problemlerini çözmeye imkân tanıyan gıda bankacılığını popüler kılmıştır. Bu nedenle son dönemde bu amaçla birçok dernek ve vakıf kurulmuş yahut tüzük ve senetlerine gıda bankacılığı faaliyeti eklenmiştir. Hayırseverlikle reklam yapma yeni keşfedilen bir husus değildir. Ancak gıda bankacılığı bu rek-

lamdan bir de kar elde edebilmeyi mümkün kılmaktadır. Üstüne üstlük bu tür faaliyetler etkin sosyal politika aracı olarak devletçe gönül rahatlığı ile paylaşılmakta hatta desteklenmektedir.

Türkiye’de gıda bankacılığı sisteminin amacına uygun hedeflere yönelmesini ve toplumu refaha ulaştırmada kullanılan politikalar içerisinde sadece bir araç olarak kullanılmasını umuyoruz. Aksi durumda, gıda bankacılığı gibi bir sistemin politik amaç olarak benimsenmesi, toplumu “sadaka devlet” anlayışı ile içli dışlı edecek ve çalışmadan yaşayabilme inancının yaygınlaşmasını hızlandıracaktır. Bu durum ise bizi ekonomik ve toplumsal olarak önemli ölçüde sıkıntıya sokacaktır. Gıda bankacılığının belirli bir sisteme bağlanmasını, ülkemizde hala tükenmediğini düşündüğümüz hayırına yardım anlayışının devam etmesini ve bu çalışmanın daha kapsamlı çalışmalara ışık tutmasını temenni etmekteyiz.

KAYNAKÇA

- Berki, A. Himmet (1940), *Vakıflar*, Cihan Kitabevi, İstanbul.
- Besley, Timothy-Coate, Stephen (Mar., 1992), “Workfare versus Welfare: Incentive Arguments for Work Requirements in Poverty-Alleviation Programs”, *The American Economic Review*, Vol. 82, No. 1 p. 249-261.
- Çubuk, Ali (1986), *Sosyal Politika ve Sosyal Güvenlik*, Gazi Üniversitesi Yayınevi, Ankara.
- De Burca, Gráinne - De witte, Bruno - Ogertschnig, Larissa (2005), *Social Rights in Europe*, Academy of European Law at the European, University Institute in Florence.
- Doğan, Nejat (2002), “Kutadgu Bilig’in Devlet Felsefesi-II”, http://sbe.erciyes.edu.tr/dergi/05_Dogan.pdf (25.05.2010).
- Döndü, Mustafa (2008), *Gıda Bankacılığı, T.C. İçişleri Bakanlığı*, Dernekler Masası, Yeterlilik Tezi, Ankara, http://www.icisleri.gov.tr/ortak_icerik/www.icisleri/tez10.pdf, (27.04.2010).
- Gomien, Dona-Haris, David John- Zwaak, Leo (1996), *Law and practice of the European Convention on Human Rights and the European Social Charter*, Council of Europe Publishing, Germany.
- Günel, Pınar - Ortakaya, Fatih A. - Biçer, Ersin (2007), *Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’nün Sosyal Yardım ve Proje Destek Faaliyetlerinin Etki Analizi Araştırma Raporu*, İstatistik, Araştırma ve Tanıtım Dairesi Başkanlığı, İsmat Matbaacılık, Ankara.
- Hatemi, Hüseyin (1969), *Önceki ve Bugünkü Türk Hukukunda Vakıf Kurma Muamelesi*, Fakülteler Matbaası, İstanbul.
- Havens, John J.- Schervish, Paul G.(1999), “Millionaires and the Millennium: New Estimates of the Forthcoming Wealth Transfer and the Prospects for a Golden Age of Philanthropy” Boston College Social Welfare Research Institute, <http://www.wealthtransfernevada.com/pdf/Boston%20College%20Study.pdf> (23.05.2010)

- Hayward, Jack (2008), “Strategic Innvation by Insider Influence: Monnet to Delors”, *Leadersless Europe*, Edit by J.Hayward, Oxford Pub. pp.15-27.
<http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=1592&l=1>, (20.05.2010)
<http://www.dernekler.gov.tr/images/stories/kamuyarari2010.xls>, (21.05.2010).
<http://www.gib.gov.tr/index.php?id=406>, (20.05.2010).
- Kızılot, Şükrü (2007), “Fakirlere Yardım Eden Daha Az Vergi Ödeyecek”,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=7361427> (22.05.2010)
- Neal, Alan C. (2002), “*European Labour Law and Social Policy, Cases and Materials*”
Vol. I- Social Dialogue, Industrial Relations and Labor Law , Kluwer Law
International.
- Öztürk, Nazif (2003), *Azınlık Vakıfları*, Altınküre Yayınları, Ankara.
- Özüğurlu, Metin (2003), “Sosyal Politikanın Dönüşümü ya da Sıfatın Suretten Kopuşu”,
Mülkiye Dergisi, Sayı 239, s. 59-74.
- Pierson, Christopher (2006), *Beyond the welfare state?: The New Political Economy Of
Welfare*, Third Edition, Polity Press, USA.
- Soysaldı, Mehmet, “Vakıflar ve Psiko Sosyal Fonksiyonları”,
<http://www.sosyalsiyaset.net/documents/vakiflar.htm> (14.05.2010).
- Standing, Guy (2007a), “Sosyal Güvenlik Ağları Çılgınlığı: Temel Gelir Avrupa’da
Neden Gereklidir?” Sosyal Politika Yazıları, Çev: Buğra, Ayşe-Keyder, Çağlar, İle-
tişim Yayınları, İstanbul, 333-375.
- Standing, Guy (2007b), “Temel Gelir: Küreselleşen Dünyada Yoksullukla Bir Mücadele
Yöntemi”, Vatandaşlık Gelirine Doğru, (Çev: Buğra Ayşe-Keyder Çağlar), İletişim
Yayınları, İstanbul, s.17-37.
- Sürmen, Yusuf – Aygün, Davut (Mayıs 2009), “Türkiye’de Gıda Bankacılığı Ve Muha-
sebe İşlemleri”, *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt XXVI, Sayı 1, s.193,194,
[http://iibf.marmara.edu.tr/dosya/fakulte/İİBF_Dergi_2009_1/10_191-209-
Gida_Bankaciligi.pdf](http://iibf.marmara.edu.tr/dosya/fakulte/İİBF_Dergi_2009_1/10_191-209-Gida_Bankaciligi.pdf) (12.06.2010)
- Tabakoğlu, Ahmet (2003), *Klasik Dönem Osmanlı Vakıf Sistemi*,
<http://www.mimar.cc/makale/klasik-donem-osmanli-vakif-sistemi-105.html>,
(24.04.2010).
- Talas, Cahit (1992), *Türkiye’nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi*, Bilgi Yayınevi, An-
kara.
- TC. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni (TÜİK 2010), “2006-2007-
2008 Hanehalkı Tüketim Harcamaları Bölgesel Sonuçları”, Şubat, Sayı 26.
- TC. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü (1977), *İthaf-ül Ahlaf Fi Ahkam-İl Evkaf*,
İkbal Matbaacılık, Ankara.
- The Social Agenda 2005-2010 (2005), *A Social Europe in the Global Economy : Jobs
and Opportunities for all Employment & Social Affairs*, Office for Official
Publications of the European Communities
- Tuna, Orhan - Yalçıntaş, Nevzat (1994), *Sosyal Siyaset*, Filiz Kitabevi, İstanbul.

- Ülgüray, Dilek - Varlık, Muharrem - Kıymaz, Taylan (2003), Ulusal Gıda Ve Beslenme Stratejisi Çalışma Grubu Raporu (Ulusal Gıda Ve Beslenme Eylem Planı I. Aşama Çalışması Eki İle), İktisadi Sektörler Ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Yayın No:DPT 2670, www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/3142/beslenme.pdf, (02.06.2010)
- Yetkiner, Erkan (2004), Gıda Bankacılığı (Food Banking) ve Vergisel Teşvikler, *Vergi Dünyası Dergisi*, Nisan, Sayı 272, s.61.
- Yıldız, Bülent M. (2007),“Fakirlere Yardım mı ? Stokları Eritmek mi? (Gıda Bankacılığı Kapsamındaki Bağışlara Farklı Bir Bakış)”, *Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi*, Ağustos 2007, Sayı 493, s.63.
- Türkîş Haber Bülteni, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRKiŞ 2010) Açlık Ve Yoksulluk Sınırı, [http://www.turkis.org.tr/ source. cms. docs/ turkis.org.tr/ce/docs/file/acliknisan10.pdf](http://www.turkis.org.tr/source.cms.docs/turkis.org.tr/ce/docs/file/acliknisan10.pdf) (23.05.2010).
- (TÜİK Yoksulluk 2009) TÜİK Haber Bülteni 2008 Yoksulluk Çalışması Sonuçları, [http://www.tuik.gov.tr/ PreHaberBultenleri.do?id=4151](http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=4151) (26.05.2010).
- Vakıf ve Derneklere İlişkin Vergi ve Kamu Yararı Raporu: AB Ülkeleri Ve Türkiye’deki Uygulamalar ve Öneriler (2008), [http://www.tusev.org.tr/userfiles/image/TUSEV-Vergi_ Kamu%20Yarari Karsilastirma_ ve Oneriler_ Raporu.pdf](http://www.tusev.org.tr/userfiles/image/TUSEV-Vergi_Kamu%20Yarari_Karsilastirma_ve_Oneriler_Raporu.pdf). (07.06.2010).

Ek1 :

Gıda Bankacılığı Faaliyetinde Bulunan Dernek ve Vakıfların Listesi

Dernekler

- Çorum Gıda Bankası Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği,
- Umut Eli Samsun Gıda Bankacılığı Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği,
- Şevkat Eli Konya Gıda Bankası Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği,
- Uşak Gıda Bankacılığı Yardım Eli Dayanışma Derneği,
- Rahmeteli Gıda Bankası Derneği,
- Çiğli Gıda Bankası (Yoksullukla ve İşsizlikle Mücadele) Derneği,
- Fakir ve Muhtaçlara Yardım Derneği Gıda Bankacılığı Şubesi,
- Gün İşığı Karaman Gıda Bankası Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği,
- Hasret Sosyal Dayanışma, Yardımlaşma, Eğitim, Kültür ve Gıda Bankacılığı Derneği,
- İnsan Eğitim Kültür Yardımlaşma ve İzmir Gıda Bankası Derneği,
- İpekyolu Karapınar Gıda Bankası Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği,
- Karakeçili Güller Sosyal Dayanışma, Yardımlaşma, Eğitim, Kültür ve Gıda Bankacılığı Derneği,
- Kardeşeli Ordu Gıda Bankası Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği,
- Karşıyaka Gıda Bankası Derneği,

- Kastamonu Gıda Bankası Yoksullara Hizmet Derneği,
- Kırıkkale Seher Sosyal Dayanışma Yardımlaşma Eğitim Kültür ve Gıda Bankacılığı Derneği,
- Reyyan Kapısı Gıda Bankası Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği,
- Sila Sosyal Dayanışma Yardımlaşma Eğitim Kültür ve Gıda Bankacılığı Derneği,
- Sorgun Çağrı Sosyal Dayanışma Yardımlaşma Eğitim Kültür ve Gıda Bankacılığı Derneği,
- Yenişehir Gıda Bankası Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği

Vakıflar

- İstanbul Vefa Vakfı,
- Sani Konukoğlu Vakfı,
- Sümbülefendi Eğitim Vakfı,
- Koza Eğitim ve Kültür Vakfı
- Pınarca Sosyal Hizmetler Vakfı,
- Türkiye İsrافی Önleme Vakfı,
- İhsan Zini Sosyal Eğitim ve Kültür Vakfı,
- Darendeliler Kültür Sağlık ve Eğitim Vakfı,
- Biota Eğitim Çevre ve Sosyal Yardım Vakfı,
- Albayrak Vakfı

(Vakıflar Genel Müdürlüğünden öğrenilen diğer 4 vakıf)

- 21. Yüzyıl Eğitim ve Kültür Vakfı
- Çilek Vakfı,
- Pınarca Sosyal Hizmetler Vakfı,
- Türkiye İnsan Hakları Vakfı